

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Одинадцятий випуск збірника наукових праць «Українська біографістика» повністю присвячений 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. В основу його статей і матеріалів покладено доповіді та повідомлення, представлені на ювілейних Біографічних читаннях «Тарас Григорович Шевченко у розумі і серці українців», котрі відбулися у червні 2014 р.

Автори та упорядники прагнули не лише віддати шану великому генію, а й віднайти власні оригінальні підходи до шевченківської проблематики, які є найбільш відповідними духові та запитам нашої буремної доби. В опублікованих у збірнику статтях і матеріалах із позиції біографістики як окремої спеціальної історичної дисципліни у широкому плані розробляються теоретичні та методичні засади вивчення і висвітлення ролі особи в історичному поступі, формуванні та передачі національних традицій. Але чільне місце у збірнику належить дослідженню прямого та опосередкованого впливу особистості великого мислителя, поета і громадянина, його ідей і творчості на весь подальший історичний, культурний, національний, державницький поступ України, на долі знаних і менш відомих співвітчизників, представників різних поколінь – від середини ХІХ ст. до наших днів, формування їх патріотичної свідомості, демократичних переконань, самого способу мислення та громадянської дії.

Тарас Шевченко поправу є центральною постаттю нашої національної історії, національного міфу, національної ідеї. Кожне покоління, в Україні чи на еміграції, згадувало, го-

ворило Шевченка, досліджувало його спадщину повсякчас зважаючи на гострі проблеми свого сьогодення. Кожне витворило свій образ Шевченка, засновуючись на тому розумінні, яке було визначене часом.

На жаль, історія склалася так, що шлях нинішнього українства (саме широкого людського загалу, а не вузького кола інтелектуалів і діячів культури!) до Шевченка був непростим. Для старших поколінь – значною мірою через те, що їм із дитинства нав'язували спрощений, «забронзовілий» образ Кобзаря, відірваний від ідей національного та демократичного поступу. Для дітей нинішньої комп'ютерної ери він теж складний, бо юні, чиї погляди звернуті до сучасного динамічного світу, доволі важко зрозуміти минулу добу, з якою певною мірою розірвалася безпосередня тяглість історії, зрозуміти її органічний зв'язок із сьогоденням. Це породжує чимало складних проблем у висвітленні світоглядної, творчої та громадянської спадщини Кобзаря сучасною, зрозумілою усім мовою образів і фактів, за допомогою новітніх інформаційних засобів. Тому, в практичному плані, щоб повною мірою повернути молоді Шевченка, наповнити його образ співзвучними нашій добі смислами, необхідно об'єднати теоретично та методично виражені зусилля не лише дослідників-біографістів, письменників, а й філософів, педагогів, психологів, соціологів, власне всіх спеціалістів-гуманітаріїв, а також – журналістів, працівників інформаційної сфери.

Одним із вагомих завоювань наших днів стало те, що шевченківська проблематика, у самому широкому її розумінні, знову опинилася на вістрі суспільного буття, збагачується новими смислами, органічно входить у життя мільйонів людей різних поколінь. Дуже важливим у час нинішніх тяжких випробувань є, крізь грані Шевченкового образу, по-новому осмислити значення засадничих українських цінностей, історичну роль їх провідників, шляхи передачі естафети від покоління до покоління крізь слово Шевченка і крізь розум, волю та серця наших співвітчизників.

Цей випуск «Української біографістики» є першим суто тематичним в історії нашого видання. Відтак і його структура змінена, відповідно до завдань і цілей, які ставив перед собою авторський колектив.

Насамперед, хотілося окреслити основні царини, в яких нині ведеться біографічний пошук у межах шевченкознавства. Актуальним напрямом сучасної біографічної шевченкіани є переломлення/присутність шевченківського міфу/образу/постаті у долях українців. Так, у дослідженні С. М. Ляшко та С. Г. Іваницької «Шевченківські роковини в житті та творчості Михайла Могилянського в контексті теорії колективної пам'яті» у контексті теорії колективної пам'яті простежено особливості культурної традиції, сформованої поколінням української інтелігенції, котре увійшло в громадське життя в 1890-ті рр., щодо увічнення та вшанування пам'яті Кобзаря. Стосунки Т. Шевченка з діячами його доби з позицій розкриття духовної єдності великих митців, їх людських стосунків розглядаються у публікації О. В. Бугаєвої «Листи Т. Шевченка до С. Гулака-Артемівського». Запропонований ракурс дослідження вмотивований інтересом до пізнання внутрішнього світу двох земляків, геніїв від поезії та музики, дружба яких дала їм натхнення для життя та творчості. Натомість С. Г. Іваницька у статті «Образ Тараса Шевченка в інтерпретації діяча Старої (Київської) громади Вільяма Беренштама» доводить, що саме пам'ять про Шевченка, котрий був ключовою постаттю у системі символічних цінностей «українських шістдесятників», суттєвим чином визначила життєву стратегію В. Л. Беренштама. Про вплив постаті та творчості Шевченка на долі батька й сина Лип розповідають статті І. І. Стамбола «Наслідування заповітів Т. Шевченка на прикладі життєвого шляху Івана Липи» та С. В. Кучеренко «Внесок Юрія Липи у шевченкознавство». Вплив Т. Шевченка на формування світоглядних і культурологічних принципів М. Бурачека розкриває В. Г. Аблицов у публікації «Бурачек – зачинатель мистецької шевченкіани».

Проблемно-тематичний діапазон вміщених у збірникові досліджень є доволі широким і різноманітним, але насамперед автори намагалися знайти нові підходи до аналізу та висвітлення особистості Тараса Шевченка, універсалізму шевченкового духу, проголошених ним ідей людяності та свободи, що значною мірою скерували інтелектуальні й духовні пошуки українства впродовж цілих століть. Тому ще однією тематичною складовою видання стали дослідження, об'єднані у розділ «Т. Г. Шевченко в історії та культурі України». Автори здебільшого аналізують феномен згуртування патріотичних сил навколо імені Великого Кобзаря за непростих історичних умов, на складних і драматичних поворотах історії, коли його образ набував значення символу відстоювання самого імені українства, права народу залишатися самим собою. Так, наукові практики руйнування та творення шевченкової міфологеми і факт незавершеності остаточної ідентифікації образу Кобзаря окреслює у своїх дослідженнях Л. І. Буряк («Тарас Шевченко: варіативність образів у контексті історичних трансформацій»). Т. І. Ківшар («Ювілейний празький «Кобзарь» 1840–1940 рр. Т. Шевченка: до історії видання») на значному архівному матеріалі висвітлює участь С. Сірополка (молодшого) у підготовці та виданні «Кобзаря» 1840–1940 Т. Шевченка (Прага, 1941) і розкриває всі культурологічні обшари пов'язаних із цим виданням подій. Так само маловідомі документальні масиви лягли в основу досліджень В. С. Прокопчука («Подільські сторінки в біографії і творчості Тараса Шевченка»), Т. П. Демченко («100-річчя від дня народження Тараса Шевченка на сторінках чернігівської преси»), О. Я. Рахно («Чернігівське земство та вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка»), Л. В. Ясновської («Давньоруські старожитності Чернігівщини у творчій спадщині Т. Г. Шевченка»), О. В. Заєць («Тарас Григорович Шевченко і Києво-Печерська лавра») та Н. Р. Галярник («Популяризація галицьким студентством творчості Тараса Шевченка як боротьба за своє національне самовираження (за матеріалами Фонду професора В. Т. Полека)»).

Засновуючись на значному архівному матеріалі, автори простежують грані Шевченкового генія із сучасних позицій, зваживши на виклики та запити нашого часу.

Новітнім науково-методичним проблемам формування образу Тараса Шевченка у шкільних підручниках історії присвячена публікація Н. К. Гончаренко «Шевченко у школі: образ Тараса Шевченка у підручниках історії». Інтерес становить й новаторське дослідження Т. Ю. Гранчак «Тарас Шевченко у соціокультурних вимірах Майдану», що висвітлює значення меморіального образу Т. Шевченка як символу української ідентичності в умовах новітньої суспільно-політичної кризи, знакової постаті національної пам'яті в контексті вибудовування українським народом сценарію спільного консолідованого майбутнього.

Не менш нагальною, а можливо, й найбільш затребуваною в сучасних умовах, є третя тематична складова збірника, означена нами як «Т. Г. Шевченко в інформаційному полі України». Зокрема принципово нову для шевченкознавства проблему методичних і практичних засад відображення життєвого та творчого шляху Кобзаря, його спадщини у електронних інформаційних ресурсах розкриває В. І. Попик у статті «Електронні ресурси, присвячені Тарасові Шевченку, як відображення сучасного стану розвитку вітчизняного віртуального інформаційного простору», де він аналізує численні здобутки та невирішені питання у їх формуванні. Н. П. Марченко у праці «Шевченкіана на сайтах дитячих бібліотек» шляхом порівняння традиційних і новітніх напрацювань у методах і формах популяризації Кобзаря серед дітей досліджує здобутки та проблеми донесення образу великого поета й громадянина України до підростаючого покоління. С. В. Муріна аналізує Шевченкіану польськокомовних електронних ресурсів як своєрідний «місток дружби» між українським і польським народами та вияв солідарності поляків із сучасною боротьбою за свободу і гідність на Майдані.

Аналізові комплексу наукових напрацювань і джерел шевченкознавства присвячені дослідження О. М. Яценка та

Н. І. Любовець («Шевченко у вітчизняній бібліографії середини ХІХ – початку ХХІ ст.»), А. А. Непомнящого («Кримська Шевченкіана в регіональних енциклопедіях»), Г. В. Бойко та Н. В. Камінської («Шевченківські документи Державного архіву Київської області»), а також К. В. Петриченко («Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка українцями діаспори (за документами ЦДАЗУ)»), які на багатому документальному матеріалі розкривають проблеми формування колективної пам'яті, визначального впливу Тараса Шевченка на долі відомих діячів вітчизняної науки та культури і цілих поколінь української інтелігенції на Батьківщині та у діаспорі.

Ювілейний Шевченківський випуск «Української біографістики» став результатом об'єднання творчих зусиль великого колективу вчених і спеціалістів, які впродовж тривалого часу тісно співпрацюють з Інститутом біографічних досліджень НБУВ і витворили навколо нього тісну співдружність дослідників-однодумців. Редакційна колегія збірника висловлює сподівання, що опубліковані у ньому статті й матеріали сприятимуть подальшій активізації зацікавленого обговорення спеціалістами актуальних проблем розвитку біографічних досліджень в Україні, впровадженню нових дослідницьких підходів і методик, подальшому згуртуванню дослідників – істориків, культурологів, біографістів, краєзнавців, професіоналів та аматорів навколо Інституту біографічних досліджень НБУВ та Українського біографічного товариства.

Редакційна колегія закликає до зміцнення співробітництва науковців і спеціалістів академічних інститутів та університетів, архівних, музейних, бібліотечних установ, громадських дослідницьких осередків, які займаються дослідженнями у галузі вітчизняної біографіки та теоретичних і методичних засад біографістики як спеціальної історичної дисципліни.